

6. Bespreking per soort.

6.1. Roodkeelduiker/Parelduiker - *Gavia stellata/arctica*

FJM

Het trekpatroon van najaar 1982 verschilde niet wezenlijk van dat van andere jaren. De perioden waarin de sterkste doortrek valt wisselen van jaar tot jaar. Tot half oktober werden kleine aantallen gezien, vooral aan de Noordhollandse kust en op de Waddeneilanden, waarbij opvalt dat van deze vogels een groot deel naar noord vliegt (aan de Hbz. bijna 75% en op de Waddeneilanden bijna de helft). Zoals gebruikelijk vlogen in periode 42 in het oostelijk Waddengebied regelmatig meer dan 10 'duikers' in een uur langs (het eerst op 16 okt : 29 W Terschelling). Ruim een week later was dit aan de Hbz. het geval (24 okt : 12 Z, 7 N) en twee weken later ook bij Scheveningen (30 okt : 25 Z.). Het eerste echte trek golfje vond plaats begin november :

6 november : 92 Z in 3 uur, Texel
113 Z in 5 uur, Hbz.

Bij Scheveningen lag de doortrekpiek eind november, met op:
27 november : 92 Z in 3 uur
28 november : 97 Z in 4 uur

Bij Scheveningen werden, evenals aan de Hbz., na de genoemde dagen geen aantallen van betekenis meer opgemerkt. In het Waddengebied moesten toen de grootste aantallen nog komen :
29 november : 77 W in 1 uur, Terschelling
14 december : 269 Z in 2 uur, Texel
18 december : 146 Z in 2 uur, Texel

Het aantal op soort gebrachte 'duikers' was opnieuw laag. Aan de Waddenkust werd 16,2% gedetermineerd, de verhouding Parelduiker: Roodkeelduiker bedroeg hier 1 : 37,4. Het percentage gedetermineerde 'duikers' lag aan de Noord- en Zuidhollandse kust aanzienlijk lager (resp : 7,4% en 5,9%, de verhoudingen bedroegen 1 : 12,3 en 1 : 20,3). Duidelijk is wel dat Parelduikers in het najaar weinig gezien (of herkend) worden. De eerste Parelduiker werd waargenomen op 5 sep (Texel). De eerste waarnemingen van de veel talrijkere Roodkeelduiker kwamen van Scheveningen (23 aug) en de Hbz. (28 en 30 aug), op de Waddeneilanden vloog op 8 sep (Vlieland) de eerste Roodkeelduiker langs, hier werd deze soort het regelmatigst en in de grootste aantallen herkend.

Sinds 1977 vertoonde het aantal 'duikers' dat de Nederlandse kust passeerde een scherpe stijging, resulterend in het hoogste najaarstotaal van 1979, waarna vervolgens weer een geleidelijke afname te zien was. Wanneer we de totalen van de drie deelgebieden (Zuid Holland, Noord Holland en het Waddengebied) over dezelfde periode vergeleken en daarbij de uurgemiddelden per seizoen en deelgebied voegen, ontstaat een geheel ander beeld, hetgeen tot uiting komt in tabel 1.

		1977	1978	1979	1980	1981	1982
Zuid Holland	n.	430	785	1378	2040	1289	1097
	n/u	0,4	0,6	1,5	2,5	1,7	1,7
Noord Holland	n	580	929	1253	826	734	712
	n/u	0,9	1,0	1,9	1,6	1,4	1,8
Waddengebied	n	513	277	1961	1661	2192	2140
	n/u	1,3	0,7	4,4	3,3	4,3	5,6
Totaal	n.	1523	1991	4592	4527	4215	3949
	n/u	0,7	0,7	2,2	2,4	2,4	2,7

Tabel 1. Herfsttotalen en seizoensuurgemiddelden van 'duikers' voor de drie deelgebieden (1977-1982).

Hieruit blijkt dat 1982, rekening houdend met de sterke afname van de waarnemingsuren na 1978 (zowel landelijk, als per deelgebied), eigenlijk een bijzonder goed 'duikerjaar' moet zijn geweest. Aan de Noordhollandse kust (dwz de Hbz.) is de variatie in de aantallen 'duikers' het geringst. Een spectaculaire toename zoals aan de Zuidhollandse kust werd vastgesteld, trad hier niet op. Voor de Zuidhollandse kust was 1980 zowel absoluut als in uurgemiddelde uitgedrukt het beste jaar, vooralsnog lijkt het erop dat het hier een uitschieter betrof. Op de Waddeneilanden passeren zonder twijfel de grootste aantallen 'duikers', getuige de seizoens-totalen sinds 1979 en de aanzienlijk hogere uurgemiddelden dan die van de Hollandse kust.

Behalve in de totalen en de uurgemiddelden van de deelgebieden treden ook bij de vliegrichting verschillen op. Zo vliegt zowel in het Waddengebied als aan de Zuidhollandse kust bijna 92% van de 'duikers' naar zuid, hetgeen wijst op meer gerichte verplaatsingen langs deze kustdelen. Waarom in het tussengelegen kustdeel (Noord Holland) een belangrijk deel (in 1982 bijna de helft) van de 'duikers' naar noord vliegt is onduidelijk. Dit verschijnsel treed overgens bij meer soorten op.

6.2. IJsdruiker/Geelsnaveldruiker - *Gavia immer/adamsii*

6 nov 1982 7.50-8.50 1 Z Texel
14 dec 1982 10.20-11.20 1 Z Texel

6.3. IJsdruiker - *Gavia immer*

8 okt 1982 7.10-8.10 1 N Texel (in behandeling CDNA)

6.4. Fuut - *Podiceps cristatus*

FJM

Door het ontbreken van strenge vorst traden bij de Fuut geen omvangrijke coldrushes op. Toch vond dit najaar geconcentreerde trek plaats in drie afzonderlijke perioden. Uit de weerrapporten van het KNMI bleek dat deze drie trekgolven samenvielen met het optreden van (nacht)vorst in Nederland als gevolg van hogedrukgebieden boven Midden Europa welke met oostelijke winden koude lucht aanvoerden. Zo werd in de nacht van 6 op 7 november in het noordoosten van het land de eerste nachtvorst van het seizoen vastgesteld. De Futen leken hier onmiddellijk op te reageren :

7 november : 474 Z in 5 uur, Hbz.
294 Z in 3 uur, IJmuiden
183 Z in 2 uur, Noordwijk
222 Z in 2 uur, Scheveningen

Begin december lag er opnieuw een hogedrukgebied boven Midden Europa en was het rustig weer met minimum temperaturen van -3 C. Bij Scheveningen passeerden veel Futen op 2 december : 523 Z in 3 uur.

Op 22,23 en 24 december daalde de temperatuur weer tot onder het vriespunt. Bij Scheveningen vlogen, weliswaar met enkele dagen vertraging, veel Futen naar zuid :

26 december : 407 Z in 2 uur
27 december : 331 Z in 3 uur

Het lijkt erop dat Futen, wanneer zich enigszins de dreiging van aanhoudende vorst voordoet, het zekere voor het onzekere kiezen en in zuidelijke richting wegtrekken. In het Waddengebied werd dit verband niet vastgesteld, bovendien lagen de aantallen hier ver onder die van de Hollandse kust. Al in oktober trokken in het Waddengebied de meeste Futen langs, wijzend op trek van Futen uit oostelijker en noordelijker gelegen streken :
24 oktober : 88 Z in 3 uur, Texel.

6.5. Stormvogels - *Procellariiformes*

FJM

(Noordse stormvogel, Noordse pijlstormvogel, Grauwe pijlstormvogel en Vaal stormvogeltje)

De herfst van 1982 bracht slechts zeer kleine aantallen stormvogels binnen gezichtsafstand van de Nederlandse kust. In vergelijking tot voorgaande jaren was 1982 voor het Vaal stormvogeltje het slechtste jaar sinds 1976, voor de Noordse stormvogel het slechtste sinds 1975, net als voor de Grauwe pijlstormvogel, terwijl in de archieven van de CvZ niet zo'n slecht jaar voor de Noordse pijlstormvogel terug te vinden is.

September, doorgaans toch de beste maand voor deze groep zeevogel, leverde nauwelijks waarnemingen op. De belangrijkste oorzaak voor deze afwezigheid moeten de aanhoudende zuidelijke winden geweest zijn. Het zou bijzonder boeiend zijn om juist nu de resultaten van bijvoorbeeld telposten aan de Engelse oostkust ter vergelijking aan te voeren om te zien hoe de situatie daar was; Helaas ontbreken ons op dit moment gegevens daaromtrent. Daaruit zou kunnen blijken of deze zeevogel zich wel of niet in aantallen van betekenis in de Noordzee ophielden.

In oktober werden nu de meeste waarnemingen gedaan, toch bleven de aantallen laag. Opvallend waren alleen enkele meldingen van Grauwe- en Noordse pijlstormvogels in november en december, ongetwijfeld samenhangend met het zachte weertype en de in deze maanden eindelijk wel voorkomende harde westenwinden :

Grauwe pijlstormvogel : 19 nov 1 Z Scheveningen
20 nov 1 N Texel
11 dec 1 Z Scheveningen
17 dec 2 N Hondsbosse

Noordse pijlstormvogel : 17 nov 1 N Hondsbosse
11 dec 1 Z Scheveningen

6.5.1. 'grote pijlstormvogel' -

Puffinus gravis / Calonectris diomedea

27 sep 1982 06.30-07.30 1 Z Scheveningen

6.5.2. Grote pijlstormvogel - *Puffinus gravis*

22 sep 1982 06.45-07.45 1 Z Texel (in behandeling CDNA)

6.5.3. Westmediterrane noordse pijlstormvogel -
Puffinus puffinus mauretanicus

30 aug 1982 06.30-07.30 1 Z Noordwijk (in behandeling CDNA)
06.35-07.35 1 Z Scheveningen(,, ,, ,)
9 okt 1982 11.00-12.00 1 N West-Kapelle(,, ,, ,)

6.5.4. Stormvogeltje - Hydrobatus pelagicus

6 okt 1982 14.50-15.50 1 tp. Hondsbosse(in behandel. CDNA)

6.6. Jan van gent - Sula bassana

FJM

In tegenstelling tot de stormvogels was het voor de Jan van gent zeker geen slecht najaar. Alleen aan de Zuidhollandse kust werden, buiten één dag bij West-Kapelle, maar weinig exemplaren gezien. In september waren de aantallen nog laag, een uitzondering hierop vormde 24 september toen voor Texel een groep van 179 foeragerende Jan van genten verbleef. De grootste aantallen passeerden in de eerste helft van oktober, op twee opeenvolgende dagen. Op dat moment bevonden zich blijkbaar veel Jan van genten voor de hele kust, daar het bij de verschillende telposten, geleet op het tijdstip van de tellingen, duidelijk andere groepen betrof:

8 oktober : Hbz. 08.00-12.00 u. 78-383-65-43 N
Texel 07.00-09.00 u. 368-201 N
9 oktober : West-K. 08.00-11.00 u. 37-103-10 N
Hbz. 07.00-14.00 u. 14-17-292-65-37-35-16 N
Texel 08.00-10.00 u. 146-17 N

Nadien vlogen er vooral op de Waddeneilanden af en toe behoorlijke aantallen langs:

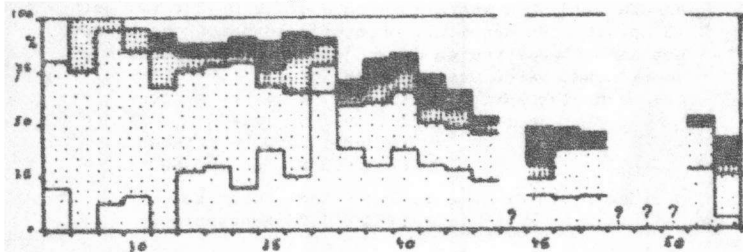
12 oktober : 100 tp. Terschelling
15 oktober : 294 N in 2 uur, Hondsbosse
22 oktober : 263 W in 1 uur, Ameland
27 oktober : 146 W in 2 uur, Vlieland

Hoewel ook in november en december nog regelmatig Jan van genten gezien werden, vooral tijdens stormdagen, bleven de aantallen zoals gewoonlijk in deze maanden laag. Uurtotaal met meer dan 10 exemplaren vormden nu een hoge uitzondering.

Uit de waarnemingen van enkele grote groepen foeragerende Jan van genten blijkt dat het Nederlandse deel van de Noordzee ook gebruikt wordt als voedselgebied. Het kan zelfs zijn dat veel van de verplaatsingen van Jan van genten die we vanaf de kust waarnemen betrekking hebben op foerageervluchten en niet op trek.

Aan de Hbz. en op de Waddeneilanden werd een vergelijkbaar percentage van de Jan van genten op leeftijd gebracht (resp.: 75,3% en 80,6%), aan de kust van Zuid-Holland lag dit percentage hoger (94,3%). Ook doet zich tussen de eerstgenoemde deelgebieden en Zuid Holland een verschil in de leeftijdsverdeling voor. De twee meest voorkomende leeftijden aan de Hbz. en op de Waddeneilanden zijn die van de 1e jaars en de adulten (resp.: 30,8% en 29,8% tegen 23,6% en 34,2%). Bij Zuid Holland waren de 1e jaars vogels in de meerderheid (42%), terwijl het aandeel adulten slechts 13,5% bedroeg. Bij de overgangskleden geldt voor alledrie de deelgebieden dat de tweede jaars Jan van genten het meest gezien werden, voor Zuid Holland, Noord Holland en Waddengebied achtereenvolgens: 25,2%, 26,5% en 23,5%. Aan de Noord- en Zuidhollandse kust was het vervolgens het 3e jaars kleed dat het meest genoteerd werd (7,7% om 10,4%), op de Waddeneilanden werd het 4e jaar iets vaker vermeld (10,4%).

Voor de Nederlandse kust wordt in figuur 1 het verloop van de leeftijden over het seizoen weergegeven. Met hier gevonden beeld wijkt nauwelijks af van hetgeen in voorgaande jaren werd vastgesteld.

Figuur 1. Leeftijdsverhouding van de Jan van gent (*Sula bassana*). Hierbij is van het totaal aantal op leeftijd gebrachte exemplaren per periode het percentage per leeftijd berekend en uitgezet. Deze verdeling werd niet uitgezet als er in de betreffende periode minder dan 10 Jan van genten op leeftijd werden gebracht. (Adult, 1e j., 2e j., 3e j., 4e j.)

6.7. Aalscholver - Phalacrocorax carbo

FJM

Mede door enkele waarnemingen van grote groepen Aalschol- vers bij West-Kapelle viel het totaal van deze soort erg hoog uit. Sinds 1977 is het niet meer voorgekomen dat er 100 of meer Aalscholers op één dag, laat staan in één uur, langskwamen; in 1982 gebeurde dat vier keer. Ook zonder de waarnemingen van West-Kapelle ligt het najaars-totaal voor de Zuidhollandse kust hoger dan dat van voorgaande jaren. Tabel 2 laat dit duidelijk zien.

	1977	1978	1979	1980	1981	1982
herfsttotaal	563	288	332	444	692	1382
seizoensuurgemiddelde	0,51	0,21	0,36	0,54	0,90	2,10

Tabel 2. Herfsttotaal en seizoensuurgemiddelden voor de Aalscholver aan de Zuidhollandse kust.

De aantallen Aalscholers die in Noord Holland en in het Waddengebied gezien worden, zijn te verwaarlozen.

Zoals ook in andere jaren (1977, 1980 en 1981) opgemerkt werd, vloog dit jaar in juli een grote groep langs bij Scheveningen (19 juli 53 N). Dit zouden niet-broeders kunnen zijn welke opweg zijn naar de kolonies, waar in juli een influx van niet-broedende vogels kan optreden (med. M. Platteau).

Of de bij West-Kapelle passerende Aalscholers werkelijk gericht trekkende vogels waren, dan wel in de Zeeuwse Wateren verblijvende vogels, die foerageervluchten ondernamen, is niet geheel duidelijk. Bij de laatste simultaan-telling van de CvZ (21-23 okt 1983) bleek dat ook bij Cape Griz Nez tamelijk veel Aalscholers langsvlogen, hetgeen inderdaad kan wijzen op gerichte zuidwaartse verplaatsingen (Maas & Den Ouden 1983). In de herfst van 1982 werden de meeste Aalscholers waargenomen op:

29 september : 59 Z in 3 uur Scheveningen
2 oktober : 102 Z in 2 uur West-Kapelle
16 oktober : 225 Z in 2 uur West-Kapelle
22 oktober : 110 Z in 1 uur Scheveningen (08.00-09.00)
104 Z in 1 uur West-Kapelle (07.00-08.00)
6 november : 68 Z in 2 uur Scheveningen

6.8. Kuifaalscholver - Phalacrocorax aristotelis

Deze soort werd uitsluitend aan de Zuidhollandse en Zeeuwse kust waargenomen:

13 sep 1982 1 tp. Scheveningen
25 sep 1982 / 16 okt 1982 1 tp. Scheveningen
25 sep 1982 1 tp. Maasvlakte
18 okt 1982 1 Z West-Kapelle
19 okt 1982 1 tp. IJmuiden
22 okt 1982 1 Z Scheveningen
9 dec 1982 1 Z Scheveningen

6.9. Rotgans - Branta bernicla

HS

De eerste Rotganzen van dit seizoen werden gezien op 26 juli en 8 augustus aan de Hondsbosse. De periode met de sterkste doortrek viel in oktober. De doorkomst was zeer geconcentreerd; in periode 43 werd 47% van alle Rotganzen genoteerd. De beste trekdagen kenmerkten zich door een vrijwel onbeperkt zicht bij overwegend W tot N winden van 3-5 B. Ook in andere jaren werd sterke Rotganzen trek vastgesteld op dagen met vrij krachtige NW-winden. De beste dagen in oktober waren:

16 oktober : 453 Z in 3 uur Texel (ZZO 4B.)
23 oktober : 1839 Z in 3 uur Texel (N 4 B.)
537 Z in 3 uur Hondsbosse (NO 3 B.)
24 oktober : 284 Z in 3 uur Texel (NW 3 B.)
2723 Z in 4 uur Hondsbosse (NW 3-4 B.)
578 Z in 2 uur Scheveningen (NNW 3 B.)

Na deze laatste datum was de trek ook vrijwel afgelopen. Pas in de laatste dagen van december vlogen er bij licht miezerend, mistig weer aan de Zuidhollandse kust weer Rotganzen langs:

30 december : 820 Z in 3 uur Scheveningen

Voor de Rotgans was 1982 zowel qua aantallen als qua seizoensuurgemiddelden de beste herfst van de laatste zes jaar. Alleen in 1978 werd in Noord Holland een hoger seizoenstotaal bereikt, het uurgemiddelde lag echter onder dat van 1982. Het is eigenlijk voor het eerst dat in alle drie de deelgebieden vergelijkbare aantallen langstrokken. In alle voorgaande jaren waren er één of twee deelgebieden die er in positieve of negatieve zin uitsprongen. Het deelgebied waar de sterkste doortrek plaatsvond wisselde van jaar tot jaar. In bijna alle jaren passeerden de grootste aantallen Rotganzen in oktober. Alleen in 1978 werd de sterkste trek golf eind november vastgesteld, aan de Hondsbosse. (in mindere mate bij Scheveningen).

Aan de Belgische kust daarentegen wordt in oktober zelden Rotganzen trek vastgesteld (Van Gompel & Desmet 1981), hier werd wel steeds rond half november een trek golf vastgesteld. In oktober vindt in het Deltagebied een sterke toename plaats van de aantallen Rotganzen, wat erop kan wijzen dat tenminste een deel van "onze" Rotganzen daarheen opweg is. Bij de simultaantelling van 21-23 okt 1983 (Maas & Den Ouden 1983) werden echter zowel in het Waddengebied, aan de Hondsbosse en bij Cape Griz Nez (Frankrijk) vrij veel zuidwaarts vliegende Rotganzen waargenomen, terwijl bij de tussenliggende telposten de aantallen veel lager waren. Dit duidt op trek langs het Waddengebied in rechte lijn over de Noordzee, zo de "Hollandse bocht" afsnijdend, naar de overwinteringsgebieden langs de Franse (en eventueel Engelse) kust.

6.10. Zwarte zeeëend - *Melanitta nigra*

FJM

De tweede helft van 1982 begon meteen al met vrij omvangrijke verplaatsingen van Zwarte zeeëenden voor de Waddeneilanden en in minder mate aan de Hondsbosse, waarbij het merkwaardige verschil in vliegrichting opvalt:

2 juli : 1496 W, 249 O in 2 uur Schiermonnikoog

4 juli : 554 N in 7 uur Hondsbosse

7 juli : 1158 Z, 122 N in 3 uur Texel

De in vele jaren vastgestelde trek golf in augustus (ruitrek van mannetjes) op de Waddeneilanden werd nu niet geregistreerd. Pas eind september werd weer enige trek geregistreerd:

25 september : 437 Z in 2 uur Hondsbosse

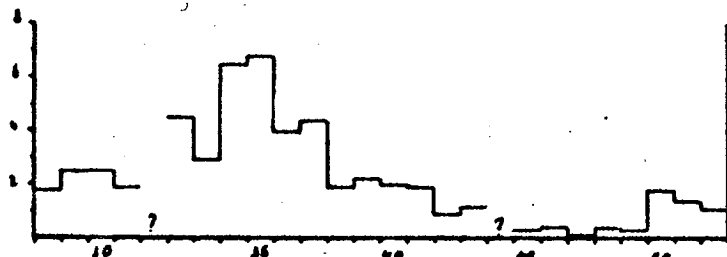
30 september : 1690 Z in 3 uur Texel

Uren met meer dan honderd exemplaren vormden op de Waddeneilanden eerder regel dan uitzondering. Bij de Noord- en vooral Zuidhollandse kust kwam dit vrij zelden voor. Bij dit laatste kustdeel werden slechts op twee dagen wat grotere aantallen waargenomen:

13 oktober : 599 Z in 2 uur Scheveningen

14 november : 700 tp. Maasvlakte

Ook op de Waddeneilanden deed zich eigenlijk geen omvangrijke verplaatsing meer voor; alleen 23 oktober leverde op Texel nog 997 exemplaren naar zuid op (in 3 uur).

Figuur 2. Geslachtsverhouding van de Zwarte zeeëend (*Melanitta nigra*). In deze figuur zijn alleen de gegevens van het Waddengebied gebruikt. Per periode is het aantal mannetjes uitgezet dat per vrouwtje passeerde.

Bij de geslachtsverdeling van de Zwarte zeeëend (tabel 3) valt op dat dit jaar aan de Hondsbosse en op de Waddeneilanden het aandeel mannetjes wat gestegen is in vergelijking met de jaren 1980 en 1981. Hierbij moet wel opgemerkt worden, dat slechts een klein deel op geslacht gedetermineerd werd (1980-82 Noord Holland resp: 17,1; 16,1; 19,9%, Zuid Holland resp: 1,5; 1,1; 2,5% en het Waddengebied resp: 0,9; 1,4; 9,8%). Overigens is het niet geheel juist om te spreken van een man:vrouw verhouding bij gedetermineerde Zwarte zeeëenden, daar een belangrijk deel van de als vrouw genoteerde vogels in werkelijkheid juveniel zijn. De verhouding vrouwlijk kleed:man is weergegeven in tabel 3.

	1980	1981	1982
Zuid Holland	1:0,5	1:1,5	1:1,1
Noord Holland	1:0,6	1:1,7	1:2,3
Waddengebied	1:1,4	1:1,4	1:2,4

Tabel 3. Verhouding vrouw:man bij de Zwarte zeeëend in de jaren 1980-82.

Na berekening van de seizoensuurgemiddelden per deelgebied blijkt dat de achteruitgang in aantal bij de Zwarte zeeëend, zoals die de laatste jaren vastgesteld werd, niet alleen aan een geringer geworden aantal waarnemingsuren is te wijten. Want behalve een terugloop in absolute aantallen laat deze zeeëend, vooral aan de Hollandse kust, ook een gestage daling van de uurgemiddelden zien (tabel 4). Het heeft er alle schijn van dat zich minder Zwarte zeeëenden voor de Hollandse kust ophouden dan enige jaren geleden.

	1977	1978	1979	1980	1981	1982
Zuid Holland	20,3	16,1	21,2	19,9	16,0	12,2
Noord Holland	24,6	64,4	38,2	34,7	27,7	29,7
Waddengebied	85,4	93,1	89,9	78,7	127,7	90,1
totaal	35,8	44,2	41,6	40,2	51,0	37,7

Tabel 4. Seizoensuurgemiddelden van de Zwarte zeeëend in de jaren 1977-82.

In 1982 daalde het najaarstotaal van Zuid Holland voor het eerst onder de 10.000 exemplaren, en hoewel dit najaar daar ook minder teluren werden gemaakt (658) was het uurgemiddelde lager dan ooit.

Enigzins anders lag de situatie in Noord Holland. In 1978 werd hier het hoogste herfsttotaal gehaald (59.529 exemplaren, ruim 50% van alle, dat jaar, in Nederland waargenomen Zwarte zeeëenden). Bovendien werd dat jaar het hoogste aantal uren gemaakt in Noord Holland (925) en was ook het uurgemiddelde het hoogste van de afgelopen zes jaren. Het was toen duidelijk een goed jaar voor deze soort. Na 1978 zette een geleidelijke daling in van het aantal teluren, het najaarstotaal en het uurgemiddelde; alleen het laatste herstelde zich in 1982 enigzins. Sinds 1978 daalde het aantal Zwarte zeeëenden voor de Hondsbosse met bijna 80% bij een afname van 56% in teluren.

Op de Waddeneilanden viel het laagste najaarstotaal samen met het laagste aantal teluren (1977 met 30.705 exemplaren in 359,5 teluren). Het jaar met de meeste uren (1980; 508) leverde het laagste uurgemiddelde op. In 1981 kwam, bij een vrijwel identiek aantal teluren (504) het najaarstotaal bijna tweemaal zo hoog uit (39.988 in 1980 tegen 64.382 in 1981). Sinds 1980 wordt op de Waddeneilanden meer dan de helft van alle Zwarte zeeëenden gezien.

Zoals reeds eerder opgemerkt, verschilt ook de vliegrichting van de Zwarte zeeëend sterk per deelgebied. In Zuid Holland varieerde het percentage zuidvliegers in de periode 1977-82 van 62,6% (1982) tot 83,0% (1981). Aan de Hondsbosse vloog maximaal 60% naar zuid (1979) en in 1982 slechts 35,8%. Gewoonlijk vliegt op de Wadden ruim 80% naar links (in 1978: 90,4%), maar in 1981 bedroeg dit percentage maar 52,1% (onder meer veroorzaakt door enkele grote groepen ter plaatse verblijvende vogels).

6.11. Barlekijneend - *Histrionicus histrionicus*

29 dec 1982 1 (vr.) tp. IJmuiden (aanvaard CDNA)

6.12. Poelsnip - *Gallinago media*

9 dec 1982 1 Z Scheveningen (in behandeling CDNA)

6.13. Middelste jager - *Stercorarius pomarinus*

ES

De eerste waarnemingen van deze soort werd al op 23 juli gedaan (1 N, Hondsbosse). Daarna werd op 5 dagen in augustus een Middelste jager opgemerkt, waarvan 2 keer in het Waddengebied en drie keer aan de Hondsbosse. Aan de Zuidhollandse kust passeerde het eerste exemplaar op 13 september, waarna het tot 3 oktober duurde tot hier weer een Middelste jager lagsvloog. Daarvoor verschenen, na een omweersatoring boven het noordwesten van het land, op 23 september zowel bij Texel als aan de Hondsbosse 2 exemplaren. Rond half oktober, tijdens een periode met harde westelijke winden, werden flink wat Middelste jagers gezien:

9 oktober : 4 N in 3 uur Hondsbosse

4 N in 1 uur Maasvlakte

5 Z, 3 N in 5 uur West-Kapelle

15 oktober : 17 Z in 10 uur Scheveningen

5 Z, 2 N in 2 uur West-Kapelle

In het Waddengebied werd de laatste Middelste jager al op 13 november waargenomen, terwijl aan de Hollandse kust na de passage van enkele oceafronten half november vrij veel exemplaren binnen gezichtsafstand kwamen:

14 november : 5 Z in 2 uur Scheveningen

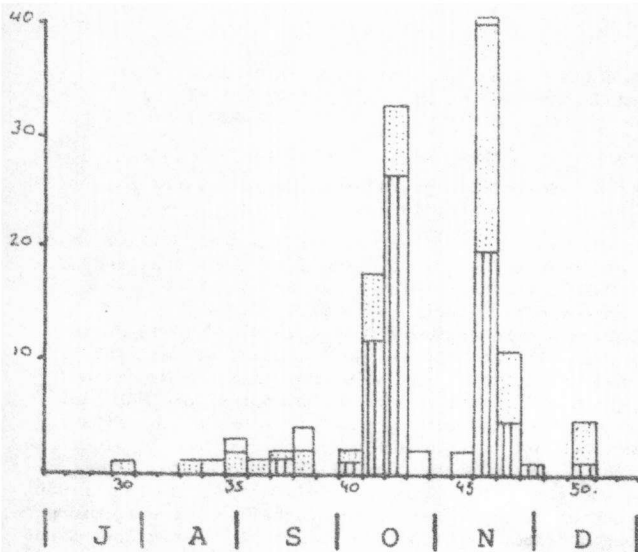
5 Z, 2 N in 1 uur Hondsbosse

17 november : 4 Z in 2 uur Scheveningen

5 N in 2 uur Noordwijk

2 Z, 11 N in 6 uur Hondsbosse

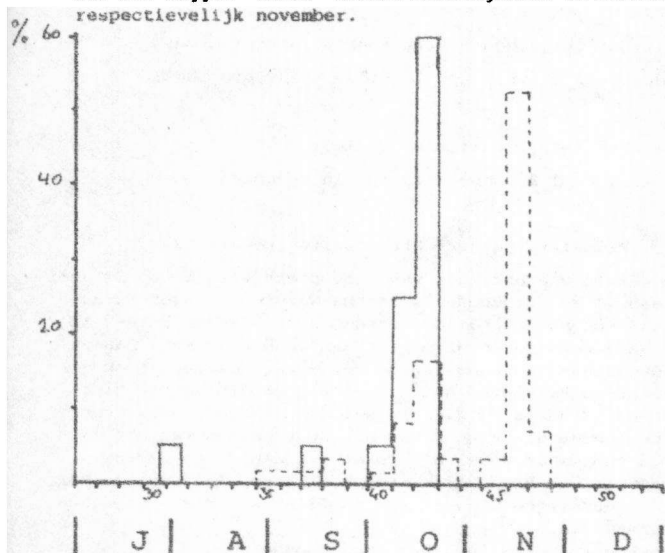
De zware storm van 12 december bracht nog enkele Middelste jagers voor onze kust (Scheveningen: 7; Hondsbosse: 1). Dit waren tevens de laatste waarnemingen van het jaar.

Figuur 3. Totalen per periode per gebied voor de Middelste jager (*Stercorarius pomarinus*).

■ Zuid Holland
□ Noord Holland
□ Waddengebied

Met 132 Middelste jagers is 1982 het beste herfstseizoen voor deze soort sinds het topjaar 1976. Overgens vertonen de jaarlijkse totalen geen grote schommelingen: 1976 tot en met 1982 resp. 136-99-111-105-107-75-132. Zoals ook in de voorgaande jaren gebruikelijk was, waren voor zover zichtbaar de november vogel allemaal eerste jaars vogel. De laatste adult lichte fase werd op 15 oktober gezien. Het relatieve doorkomstverloop van adulten van de lichte fase en van eerste jaars vogels is weergegeven in figuur 4. Hieruit blijkt het gescheiden doorkomen van de twee groepen. De verhouding van het aantal adulte en eerste jaars vogels in een bepaald jaar zal mede afhangen van het al of niet optreden van voor het waarnemen van deze soort gunstige, dat wil zeggen "zware" weersomstandigheden in oktober respectievelijk november.

Figuur 4. Percentage per periode van het totaal aantal adult lichte fase (—, n = 20) en eerste jaars (---, n = 56) Middelste jagers.

6.14. Kleine jager - *Stercorarius parasiticus* HS

In de maand juli werden op zes verschillende dagen Kleine jagers gezien. Hierbij werd éénmaal adult lichte fase genoteerd en geen enkele keer juveniel. Deze waarnemingen zouden betrekking kunnen hebben op vogels uit nabij gelegen broedgebied. Donkere vogels zijn daar in de meerderheid.

Na een toename in augustus, passeerde de hoofdmoot van de Kleine jagers in september en begin oktober. Dit komt duidelijk naar voren in figuur 5.10. In deze periode is het optreden van trek nauwelijks gekoppeld aan harde westen winden, zoals dat later, in november en december het geval zal zijn. De beste dagen in deze periode waren:

11 september: 28 Z, 8 N in 7 uur Scheveningen (WNW 3 B.)
22 september: 47 W in 4 uur Schiermonnikoog (NW 3-4 B.)
8 oktober: 5 Z, 35 N in 7 uur Hondsbosse (NW 3-4 B.)
9 oktober: 20 Z, 33 N in 9 uur West-Kapelle (NW 5 B.)
13 Z, 52 N in 10 uur Hondsbosse (NW 5-6 B.)

In oktober vloog een groter aandeel van de Kleine jagers noordwaarts dan in enige andere maand van de herfst. In de tweede helft van deze maand vond een vrij snelle daling plaats, vooral in het Waddengebied. Hier werden in november geen noemenswaardige aantallen meer gezien. Langs de Hollandse kust is dat af en toe nog wel het geval. Dagen met meerdere Kleine jagers vielen toen samen met het optreden van harde westenwinden (14, 17 en 19 november). December was eveneens zeer stormachtig en leverde nog negen dagen met Kleine jagers. Alleen bij Scheveningen werden grotere aantallen gezien:

11 december: 11 Z in 4 uur (WNW 6-7 B.)
16 december: 9 Z, 3 N in 4 uur (W 8 B.)
28 december: 7 Z in 3 uur (NW 5-6 B.)

jaar	1976	1977	1978	1979	1980	1981	1982
jaartotaal	2961	2727	3734	1748	2302	1851	1841
seizoensuurgem.	1,87	1,28	1,40	0,85	1,24	1,04	1,33

Tabel 5. Aantallen en seizoensuurgemiddelden voor de Kleine jager van de jaren 1976-82.

De herfst van 1982 was voor de Kleine jager geen topjaar, maar zeker ook geen slecht seizoen getuige tabel 5.

De doorkomst was zeer regelmatig en gespreid. Uren met meer dan 10 exemplaren kwamen zelden voor. Het hoogste uurtotaal viel op 22 september op Schiermonnikoog: 25 W. Verreweg de meeste Kleine jagers werden aan de Zuid-Hollandse kust gezien. Dit is de laatste vijf jaren steeds het geval geweest. Een ander verschijnsel dat jaarlijks terugkeert (uitgezonderd 1979), is dat in het Waddengebied en aan de Zuidhollandse kust het gros van de vogels naar west respectievelijk zuid vliegt, terwijl aan de kust van Noord Holland een noordwaartse vliegrichting overheerst.

In sommige jaren is er een duidelijk verschil waarneembaar in tijd van doorkomst van adulte en eerste jaars vogels, waarbij dan de adulte het eerst langkomen. Een goed voorbeeld daarvan was 1980. Dit jaar was dat duidelijk niet het geval. Zowel de vogels van de lichte fase als de eerste jaars trokken gespreid door. De mediane doorkomst datum (datum waarop precies de helft van alle waargenomen vogels was waargenomen) lag voor adulte vogels op 25 september en voor de jongen op 16 september, dus 9 dagen eerder. Het is wellicht niet juist om de lichte fases als representatief voor alle adulten te beschouwen. Het nauwkeurig noteren van de leeftijd en het kleed van de waargenomen Kleine jagers kan in de toekomst mogelijke verschillen in doorkomst tussen adulte en onvolwassen vogels opleveren.

Het aandeel eerste jaars vogels in het totaal aantal ligt de laatste drie jaar vrijwel gelijk (1980-82: 21, 21 en 23%). Of het juvenielen-aandeel in het Nederlandse herfsttotaal een indruk kan geven van het broedsucces van de soort is niet duidelijk.

Het percentage adulte vogels van de lichte fase vertoont een merkwaardige dalende tendens, zoals is weergegeven in tabel 6.

jaar	1978	1979	1980	1981	1982
% lichte fase	17,0	14,1	11,4	9,2	5,3

Tabel 6. Aandeel adulte lichte fase Kleine jagers in de herfsttotalen van 1978-82.

6.15. Kleinste jager - *Stercorarius longicaudus*

17 aug 1982 6.45-7.45 1 Scheveningen (in beh. CDNA)
13 nov 1982 7.50-8.50 1 onv Z Scheveningen (in beh. CDNA)
9 okt 1982 ± 14.00 u. 1 juv. tp. Westplaat (aanvaard)

6.16. Grote jager - *Stercorarius skua* HS

Voor de Grote jager was 1982 een slechte herfst, de 122 waargenomen exemplaren vormen het laagste aantal van de afgelopen zes jaar. Uit juli kwam slechts één melding binnen:

25 juli: 1 tp. Hondsbosse

In augustus werden op zeven dagen Grote jagers gezien. Het voorkomen beperkte zich niet alleen tot perioden met storm zoals bij de Middelste jager wel het geval was. Zo werden in de tweede week van september en op 1 oktober verschillende waarnemingen bij overwegend rustig weer gedaan. Toch werden in oktober en november de meeste Grote jagers gezien op dagen met harde aanlandige wind.

Op 9 oktober passeerde een actief regenfront vanuit het zuidwesten ons land, hetgeen aardig wat Grote jagers binnen kijkerbereik bracht :

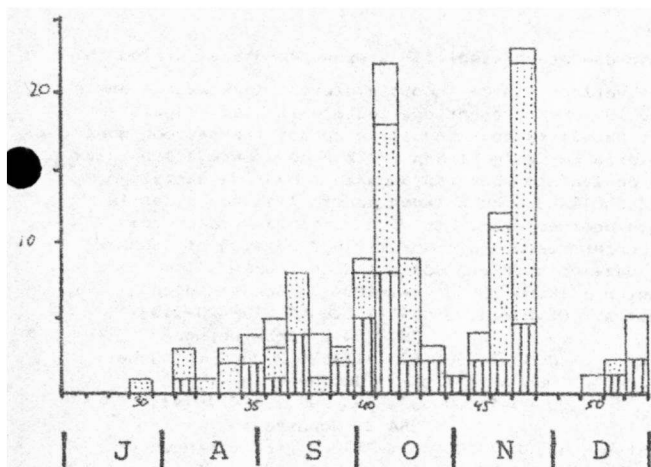
9 oktober : 7 N in 6 uur Hondsbosse
3 N in 1 uur West-Kapelle
10 oktober : 5 Z in 3 uur Scheveningen

Tijdens de stormen in de periode 15-20 november verschenen meerdere Grote jagers voor de kust :

17 november : 2 Z, 6 N in 4 uur Hondsbosse
19 november : 9 N in 3 uur Hondsbosse
20 november : 2 Z, 6 N in 5 uur Hondsbosse

Het gebeurt niet ieder jaar dat nog in november veel Grote jagers waargenomen worden (voor het laatst in deze mate in 1977). Ook tijdens de stormen aan het einde van het jaar werden tenslotte nog 8 Grote jagers gezien, waarvan de laatste (2 bij Scheveningen en 2 bij Texel) op 28 december.

Net als bij de Kleine-en-Middelste jager (en tevens vele andere soorten) doet zich ook bij deze soort het verschil in vliegrichting voor met aan de Hondsbosse het merendeel naar noord vliegend.

Figuur 5. Totaal per periode per gebied voor de Grote jager (*Stercorarius skua*).

■ Zuid Holland
▨ Noord Holland
▩ Waddengebied

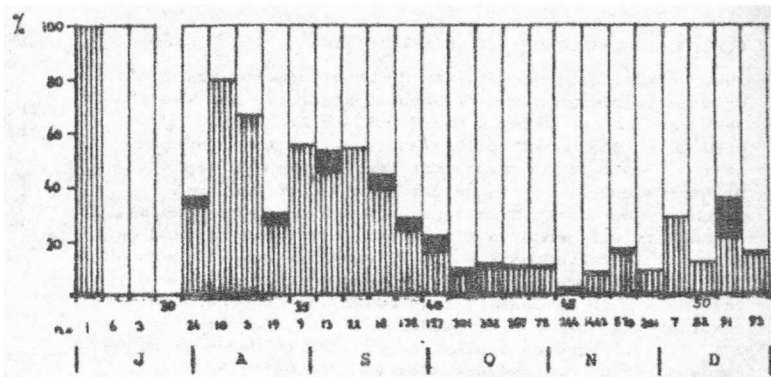
6.17. Dwergmeeuw - *Larus minutus*

MP

De aantallen Dwergmeeuwen namen in de loop van oktober in alle drie de deelgebieden toe om vervolgens rond half november haar maximum te bereiken. In figuur 5.13. komt dit zowel tot uitdrukking in een oplopend presentiepercentage als een stijgend uurgemiddelde. Hierna liepen de aantallen terug, hoewel in Zuid Holland en het Waddengebied de presentiepercentages tot ver in december boven de 40% bleven, tegen slechts 20% aan de kust van Noord Holland. Alleen aan de Zuid Hollandse kust werd in de derde week van december nog een kleine opleving van noordwaarts vliegende vogels geconstateerd. De meeste Dwergmeeuwen passeerden op 13 en 14 november. Op de eerste dag trad langs de hele kust een sterke zuidwaartse verplaatsing op, ofschoon aan de Hondsbosse ook al veel noordvliegers werden gezien; op 14 november werden alleen nog maar naar noord vliegende Dwergmeeuwen gezien aan de Hondsbosse.

13 november : 08.00-10.00 : 56-56 Z Texel
08.00-10.00 : 152-44 Z, 6-94 N Hondsbosse
09.00-10.00 : 149 Z Scheveningen
14 november : 08.00-10.00 : 18-16 Z, 98-128 N Hondsbosse
18 december : 100 N in 1 uur West-Kapelle

Het hoogste seizoensuurgemiddelde werd aan de Zuidhollandse kust gehaald (3,3 ex./uur) terwijl Noord Holland en het Waddengebied elkaar in deze niet veel ontlepen (resp. 1,8 en 2,1 ex./uur). De percentages noordwaarts vliegende vogels waren voor Zuid Holland, Noord Holland en het Waddengebied respectievelijk 13, 65 en 7%. Ook bij deze soort doet zich het opmerkelijke verschijnsel verschil in vliegrichting gelden tussen enerzijds Zuid-Holland en Waddengebied en anderzijds Noord Holland.

Figuur 6. Leeftijdsverdeling van de Dwergmeeuw (*Larus minutus*) per periode in percentages.

□ adult
▨ 2e kalenderjaar
▩ 1e kalenderjaar

Uit figuur 6 blijkt dat toen de aantallen Dwergmeeuwen in de laatste week van september werkelijk toenamen, het aandeel onvolwassen vogels (1e en 2e kj.) niet meer boven de 40% kwam. Bij de geringere aantallen Dwergmeeuwen die eerder in het najaar langskwamen, was het aandeel jonge vogels duidelijk hoger. Steeds werden opmerkelijk weinig 2e kj. Dwergmeeuwen genoteerd. Wellicht werden deze vogels niet altijd herkend tussen de vele adulte exemplaren (cf. Veen 1980). Het percentage adulte Dwergmeeuwen was voor de drie deelgebieden Zuid Holland, Noord-Holland en Waddengebied vrijwel gelijk (resp. 84, 88 en 90%).

Het najaar van 1982 was voor de Dwergmeeuw in alle drie de deelgebieden een normaal jaar. Tabel 7 laat duidelijk zien dat het seizoensuurgemiddelde in de deelgebieden ongeveer op het zelfde niveau lag als de meeste herfst van 1977.

jaar	1977	1978	1979	1980	1981	1982
Zuid Holland	7,0	1,5	2,3	0,6	2,6	3,3
Noord Holland	4,9	2,5	1,7	0,7	5,1	1,8
Waddengebied	3,5	2,2	3,8	1,3	1,8	2,1

Tabel 7. Seizoensuurgemiddelden voor de Dwergmeeuw in de jaren 1977-82.

Helaas goede jaren waren 1977 (Zuid Holland) en 1981 (alleen Noord Holland). Vergelijken met andere jaren werden in 1982 met name in Zuid Holland nog veel Dwergmeeuwen in de tweede helft van december gezien. Dit fenomeen werd eveneens in 1978 en 1980 vastgesteld. Bij dit late voorkomen van Dwergmeeuwen moet bedacht worden, dat in zachte winters, waarin het IJsselmeer ijsvrij blijft, aldaar grote aantallen kunnen blijven overwinteren. Deze daar sterk pelagisch voorkomende vogels worden dan alleen vanaf boten of vanuit vliegtuigen waargenomen. Afgelopen winter 1982/83 bleken er tijdens boottoelingen inderdaad enkele duizenden Dwergmeeuwen midden op het IJsselmeer te overwinteren (pers. med. B. Voslammer).

6.18. Vorkstaartmeeuw - *Larus sabini*

3 sep 1982 1 1e kj. Z Scheveningen (Aanvaard)
9 okt 1982 2 1e kj. N West-Kapelle (Aanvaard)

6.19. Ringsnavelmeeuw - *Larus delawarensis*

10 aug 1982 1 juv. tp. Scheveningen (Niet aanvaard CDNA)

6.20. Kleine burgemeester - *Larus glaucooides*

19 nov 1982 1 1e kj. Z Scheveningen (in beh. CDNA)

6.21. Grote burgemeester - *Larus hyperboreus*

29 aug 1982 1 2e kj. tp. Scheveningen (Aanvaard)
15 okt 1982 1 adult Z Scheveningen (Aanvaard)
16 okt 1982 1 1e kj. N West-Kapelle (Aanvaard)
19 nov 1982 1 1e kj. Z Scheveningen (Aanvaard)
20 nov 1982 1 1e kj. tp. Hondsbosse (Aanvaard)
21/28 nov 1982 1 1e kj. tp. Scheveningen (Aanvaard)
25 dec 1982 1 1e kj. Z Texel (Aanvaard)

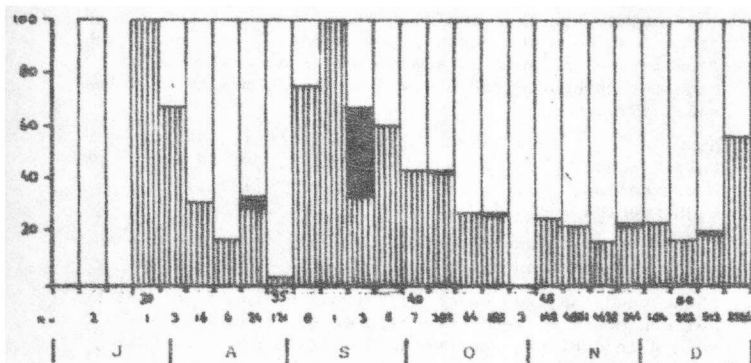
6.22. Drieteenmeeuw - *Rissa tridactyla*

MP

Het verschijningspatroon van de Drieteenmeeuw was in de drie deelgebieden ongeveer vergelijkbaar. In de tweede week van oktober werd in Noord Holland en het Waddengebied de eerste noord (oost)-waarts gerichte trek golf gezien. Een tweede periode met sterke passages van Drieteenmeeuwen viel in de derde en vierde week van november, met in Zuid Holland en het Waddengebied vooral zuidwaarts vliegende vogels, terwijl in Noord Holland de grootste aantallen naar noord vliegend werden waargenomen. Een derde periode met sterke Drieteenmeeuwen trek werd vastgesteld in de laatste twee weken van december. Deze verplaatsing werd aan de Hondsbosse niet opgemerkt (fig. 5.17.). Alle topuren vielen in november en december gedurende de enige oceaandepressies van dit halfjaar:

13 november : 08.00-10.00 336-193 Z Hondsbosse
14 november : 08.00-10.00 469-430 N Hondsbosse
17 november : 08.00-11.00 203-4-3 Z, 271-626-268 N Hbz.
19 november : 08.00-11.00 240-426-142 Z Scheveningen
20 november : 08.00-10.00 109-13 Z, 420-393 N Hbz.
 08.00-11.00 195-431-116 Z Scheveningen
28 december : 09.00-12.00 355-700-142 Z Scheveningen
 09.00-11.00 544-240 Z, 100 tp. West-Kapelle

De seizoensuurgemiddelden voor Zuid Holland, Noord Holland en Waddengebied bedroegen respectievelijk 11,3, 16,2 en 7,3. Het verschil tussen Zuid -en Noord Holland kwam vooral tot uiting in het verschil in overheersende vliegrichting (resp. 91% en 23% naar zuid). In het Waddengebied, waar minder Drieteenmeeuwen werden waargenomen, vloog 79% naar zuid dan wel west.

Figuur 7. Leeftijdverdeling van de Drieteenmeeuw (*Rissa tridactyla*) per periode in percentages.

□ adult
▨ 2e kalenderjaar
▩ 1e kalenderjaar

Het opvallende in figuur 7 is dat in alle perioden waarin meer dan 50 vogels op leeftijd werden gebracht minder dan 50% 1e kj. vogels werd genoteerd. De enige uitzondering vormde de laatste week van december, toen van 2336 Drieteenmeeuwen 56% als 1e kj. werd gedetermineerd. Wellicht werden de jonge vogels in sterke mate nadelig beïnvloed door de toen slechte weersomstandigheden op zee, waardoor zij relatief meer dan adulte vogels de beschutting van de kust opzochten.

In Zuid Holland, Noord Holland en het Waddengebied was het aandeel adulte Drieteenmeeuwen respectievelijk 71, 81 en 59%. De opvallende afwijking in het Waddengebied werd veroorzaakt door de hier hoge aandelen jonge vogels in de tweede week van oktober en de laatste week van november.

Het voorkomen van de Drieteenmeeuw is sterk gekoppeld aan het optreden van zware oceaandepressies met harde aanlandige wind. De drie pieken die dit najaar in het voorkomen van de Drieteenmeeuw werden vastgesteld vielen dan ook samen met drie oceaanstoringen die de Nederlandse kust aandedden. De eerste storing gaf alleen in het Waddengebied en aan de Hondsbosse noordwaarts vliegende vogels, terwijl de tweede storing, half november, ook zuidwaarts vliegende Drieteenmeeuwen, nu ook aan de Zuidhollandse kust, opleverde. Het lijkt erop dat de vliegrichting van Drieteenmeeuwen zeer sterk bepaald wordt door de exacte windrichting en de noek die deze op de kust maakt. Waarschijnlijk hangt het ook hier vanaf hoe de verhouding in aantallen in Zuid -en Noord Holland en het Waddengebied ligt. Jansen (1980) heeft iets dergelijks ook al voor de Grauwe pijlstruwvogel gesuggereerd.

Voor Zuid -en Noord Holland was najaar 1982 een bijzonder goede Drieteenmeeuwenherfst, zoals uit onderstaande tabel (8) blijkt. In het Waddengebied week het beeld niet sterk van het gedurende de laatste jaren gebruikelijke af.

jaar	1977	1978	1979	1980	1981	1982
Zuid Holland	8,7	4,8	4,3	2,6	2,3	11,3
Noord Holland	9,0	5,3	9,8	5,3	3,8	16,2
Waddengebied	9,3	5,4	17,2	12,5	3,7	7,2

Tabel 8. Seizoensuurgemiddelden voor de Drieteenmeeuw in de jaren 1977-82.

Terwijl in de meeste herfstten de pieken in het verschijningspatroon van de Drieteenmeeuw in oktober en november lagen, werden er dit najaar ook eind december veel Drieteenmeeuwen gezien, met name in Zuid Holland. Toen was ook het aandeel ter plaatsa verblijvende vogels ongewoon hoog, liefst 16%. Vele van deze vogels waren met stookolie besmeurd en in slechte conditie.

6.23. Reuzenster - *Sterna caspia*

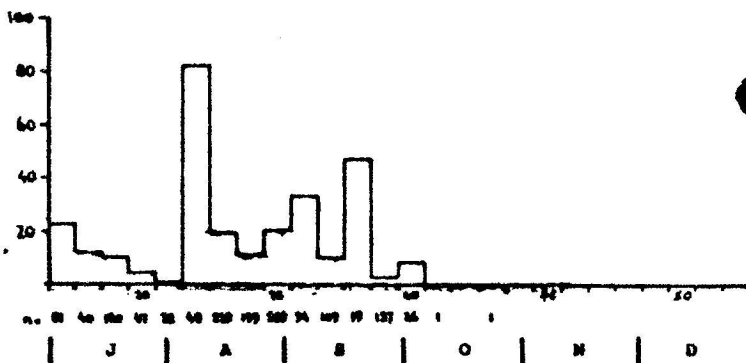
8 sep 1982 1 Z Hondsbosse (Aanvaard)

6.24. Noordse stern/Visdief - *Sterna paradisaea/hirundo* MP

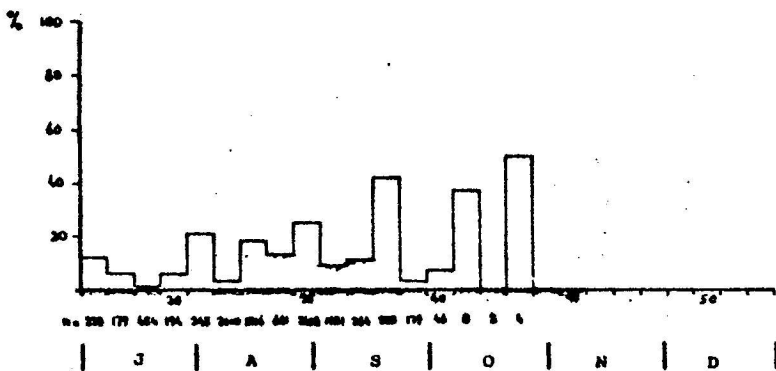
Het trekverloop van de 'noordse dieven' is weergegeven in figuur 5.19., het presentiepercentage is hier weggelaten daar het nauwelijks een aanvulling op het trekpatroon geeft. In alle drie de deelgebieden trokken de meeste sterns naar zuid in de laatste week van augustus. Maar de aantallen aan de Zuihollandse kust lagen aanzienlijk hoger dan in de andere deelgebieden. Dit werd veroorzaakt door soms zeer geconcentreerde avondtrek van Visdieven bij Scheveningen; deze en andere goede trekdagen waren:

26 augustus	: 18.00-20.00	341-1094 Z Scheveningen
29 augustus	: 06.00-14.00	396-1062-306-510-420-310-394-254 Z Scheveningen
	18.00-21.00	523-911-870 Z, 600 tp. Schev.
	1088 Z in 1 uur	1Jmuiden
	07.00-14.00	331-393-296-196-417-743-254 Z Hondsbosse
30 augustus	: 18.00-20.00	634-2528 Z. Scheveningen
1 september	: 18.00-20.00	1216-737 Z Scheveningen

De seizoensuurgemiddelden voor Zuid Holland, Noord-Holland en de Wadden-eilanden beliepen respectievelijk 76, 52 en 36 ex./uur, waaruit eveneens blijkt dat in Zuid Holland de meeste 'noordse dieven' werden gezien. De laatste waarneming van een Visdief werd in het Waddengebied gedaan op 28 oktober, in Noord Holland op 24 november en op 10 oktober in Zuid Holland.

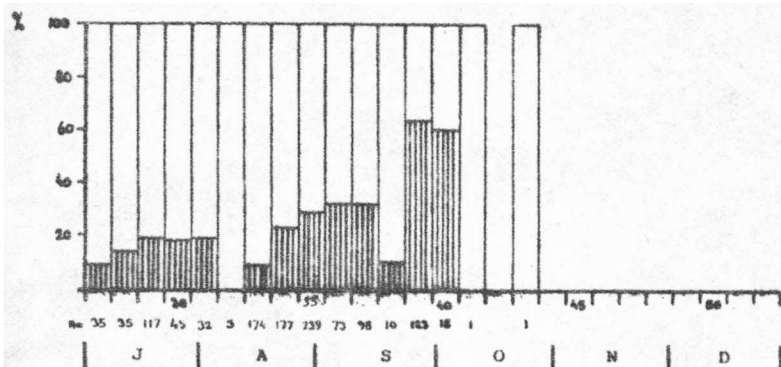

Figuur 7.a. Percentage Noordse sterns (*Sterna paradisaea*) van het totaal gedetermineerde 'noordse dieven' per periode voor het Waddengebied.

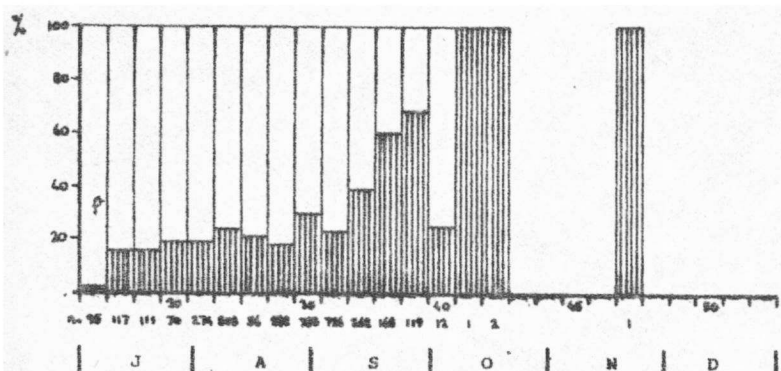

Figuur 7.b. Percentage Noordse stern (*Sterna paradisaea*) van het totaal gedetermineerde 'noordse dieven' per periode voor Noord Holland.

In Zuid Holland, Noord Holland en het Waddengebied werden achtereenvolgens 81%, 47% en 11% van de 'noordse dieven' op soort gebracht. Figuren 7.a. en 7.b. laten voor het Waddengebied en voor Noord Holland zien hoe het aandeel Noordse sterns in de loop van het seizoen verandert. Zuid-Holland is niet uitgezet daar het aandeel Noordse sterns aldaar slechts 1% bedroeg. In het Waddengebied bleken relatief de hoogste aantallen Noordse sterns in de tweede week van augustus langs te vliegen, terwijl in Noord-Holland tegen eind september het aandeel Noordse sterns pas toe begon te nemen. Het ging dan wel om veel minder vogels. Het aandeel Noordse sterns aan de Zuidhollandse kust bedroeg slechts 1% van het totaal op soort gebrachte sterns, tegen resp 17% en 14% voor de Waddeneilanden en Noord Holland. De grootste aantallen Noordse sterns (2,5% van de gedetermineerde 'noordse dieven') kwamen hier langs in de derde week van augustus. Al met al kan voor Zuid-Holland figuur 5.19. (uurgemiddelden) gelezen worden als het trekbeeld van de Visdief.

Figuur 8.a. Leeftijdverdeling van de Visdief (*Sterna hirundo*) per periode voor het Waddengebied.
□ adult
▨ 1e kalenderjaar

Figuur 8.b. Leeftijdverdeling van de Visdief (*Sterna hirundo*) per periode voor Noord Holland.
□ adult
▨ 1e kalenderjaar

In het Waddengebied en Noord -en Zuid Holland werden van de Noordse sterns respectievelijk 85%, 34% en 37% op leeftijd gebracht. Naarmate het eind van het trekseizoen naderde nam het aandeel juveniele vogels toe. De laatste waarnemingen van het Waddengebied en Noord-Holland hadden echter weer betrekking op adulte vogels. De percentages juveniele Noordse sterns voor Waddengebied, Noord Holland en Zuid Holland bedroegen : 19%, 37% en 30%.

Van de Visdief werden in Zuid Holland 2%, in Noord-Holland 34% en op de Waddeneilanden 96% op leeftijd gedetermineerd. Voor figuren 8.a. en 8.b., waarin het leeftijdsverloop van de soort is geschetst, is alleen gebruik gemaakt van de in de laatste twee gebieden verzamelde gegevens. Ook hier lijkt het erop dat het aandeel jonge vogels onder de latere doortrekkers hoger is. Totaal werden in het Waddengebied en Noord Holland 27% en 13% juveniele Visdieven genoteerd.

Een mogelijke verklaring voor de zeer geringe aantallen Noordse sterns in Zuid Holland zou kunnen zijn, dat deze soort vaak alleen langstreckend (en slechts zelden ter plaatse foeragerend) en direct doervliegend de bocht in de Nederlandse kust afsnijdt. Zodoende bij Zuid Holland te ver uit de kust vliegt om vanaf telposten daar waarneembaar te zijn. Dit verschijnsel is ook voor andere soorten, zoals de Rotgans en de Grote zeeëend, door simultaantellingen in het verleden aanmerkelijk gemaakt. En daar de Visdief wel in sterke mate foeragerend van het Nederlandse kustgebied (m.n. van het Deltagebied) gebruik maakt, is de sterk afwijkende soortsverhouding aan de Zuidhollandse kust wellicht verklaarbaar. Waarnemingen in augustus vanaf Meetpost Noordwijk kunnen hieromtrent wellicht enige opheldering verschaffen.

6.25. Alk/Zeekoet - Alca torda/Uria aalge

MP

De eerste 'alk/zeekoeten' van het seizoen werden al op 4 juli waargenomen (Hondsbosse 2 exx., Texel 1 ex.). Uit figuur 5.22. blijkt echter dat tot de tweede week van oktober slechts zeer geringe aantallen gezien worden, ofschoon in september in Noord Holland wel al een presentiepercentage van 28% werd bereikt. De uurgemiddelden bereikten hun hoogste waarden in de tweede week van november in Zuid Holland (4,2 exx./uur Z) in de derde week in Noord Holland (31,2 exx./uur N) en in de laatste week van deze maand in het Waddengebied (13,6 exx./uur Z). In november werden ook verreweg de hoogste presenties genoteerd (c.f. figuur 5.22.). De meest spectaculaire dag was 17 november op de Hondsbosse, waar in 6 uur maar liefst 611 exx. gezien werden (59% van het seizoens-totaal voor dit deelgebied). Tot diep in december werden in alle drie de deelgebieden regelmatig 'alk/zeekoeten' waargenomen. Enkele goede dagen waren :

5 november : 10.00-11.00	42 Z, 2 N, 6 tp. Texel
7 november : 10.00-11.00	46 Z, 1 tp. IJmuiden
17 november : 08.00-14.00	2-7-4-0-1-1 Z en 100-181-165-72-42-36 N Hbz.
28 november : 09.00-11.00	54-33 Z Texel

In Noord Holland werden het meest frequent 'alk/zeekoeten' gezien, ook werden hier de hoogste uurgemiddelden vastgesteld. Zuid Holland laat in alle maanden, behalve in augustus, de laagste presentiepercentages zien. Een ander opmerkelijk verschil tussen de deelgebieden vormt de vlieg-richting van de 'alk/zeekoeten', zowel in Zuid Holland als in het Waddengebied vliegen de meeste vogels naar zuid, terwijl in Noord Holland de grootste aantallen juist noordwaarts vliegen. Dit verschijnsel doet zich vrijwel elk najaar voor, hoewel in sommige jaren ook in het Waddengebied veel 'alk/zeekoeten' naar noord kunnen vliegen.

Het seizoensuurgemiddelde bedroeg voor het Waddengebied, Noord Holland en Zuid Holland respectievelijk 0,91, 2,55 en 0,52 vogels/uur, terwijl het percentage noordwaarts vliegende vogels lag op (achtereenvolgens) 17,1%, 84,1% en 9,3%.

Van de 1730 waargenomen 'alk/zeekoeten' werden 142(8,2%) exemplaren op soort gedetermineerd. Hiervan waren 126 Zeekoeten (89%) en 16 Alken (11%). Het hoogste aandeel gedetermineerde 'alk/zeekoeten' kwam uit Zuid Holland (25%), tegenover 5% voor het Waddengebied en 3% voor Noord Holland. Uit tellingen verricht door de N.S.O. (Nederlandse Stookolieslachtoffer Onderzoek) kwam ongeveer

een zelfde soortverhouding naar voren (91% Zeekoet tegen 9% Alk) (Jonker 1983).

Het verschijnen van 'alk/zeekoeten' binnen gezichtsafstand van de kust houdt hoogstwaarschijnlijk grotendeels verband met het voorkomen van actieve oceaandepressies welke met harde aanlandige wind gepaard gaan (17 nov., de topdag, was een dag met harde westenwind en buien). Ook half december was de depressieactiviteit groot (o.a. een stormdepressie bij IJland op 19 dec.). Wellicht zijn hierdoor meer alkachtigen zuidelijker op de Noordzee verzeild geraakt dan normaal, waardoor het aantal waarnemingen vanaf de derde week van deze maand weer toenam, hetgeen voor deze periode van het jaar uitzonderlijk genoemd kan worden.

1972	1973	1974	1975	1976	1977	1978	1979	1980	1981	1982
0,50	0,09	0,22	0,71	0,22	0,12	0,25	1,20	2,39	0,77	1,20

Tabel 9. Landelijke seizoensuurgemiddelden van de 'alk/zeekoet' voor de jaren 1972-82.

Uit tabel 9 blijkt dat dit najaar samen met die van 1979 en 1980, de enige zijn met een uurgemiddelde van boven de één vogel per uur.

Het beeld van de spreiding in het seizoen lijkt ook sterk op dat van de andere herfstten; regelmatige waarnemingen vanaf de derde week van oktober met een piek in de tweede helft van november. Uitzonderingen hierop vormen alleen 1972 met een piek in oktober en 1979 met een piek begin november. Opvallend aan de herfst van 1982 is wel het hoge presentiepercentage tot aan het eind van het jaar, meestal neemt dat in december sterk af. Het lijkt erop alsof er de laatste jaren een stijgende tendens in het aantal 'alk/zeekoeten' voor onze kust valt te bespeuren. Deze trend laat zich helaas ook zien in het aanspoelen van dode Zeekoeten en Alken op onze stranden (Camphuysen 1983). Uitgebreid off-shore onderzoek zal mogelijk een verband tussen één en ander kunnen aantonen.

6.26. Zwarte zeekoet - Cheppus grylle

10 aug 1982 1 Z Scheveningen (niet aanvaard CDNA)

6.27. Kleine alk - Alle alle

8 sep 1982	2 Z	Hondsbosse	(aanvaard)
29 sep 1982	1 Z	Hondsbosse	(aanvaard)
15 okt 1982	1 N	Hondsbosse	(aanvaard)
24 okt 1982	1 N	Texel	(aanvaard)
7 nov 1982	1 Z	Hondsbosse	(aanvaard)
21 nov 1982	1 Z	Hondsbosse	(aanvaard)
14 dec 1982	3 Z	Texel	(aanvaard)

6.28. Papegaaiduiker - Fratercula arctica

9 okt 1982	2 N	Hondsbosse
26 okt 1982	1 Z	Texel
7 nov 1982	1 Z	Hondsbosse
11 nov 1982	1 Z	Hondsbosse
17 nov 1982	1 N	Hondsbosse
21 nov 1982	1 N	Hondsbosse
24 nov 1982	1 N	Hondsbosse
27 nov 1982	1 Z	Hondsbosse
23 dec 1982	1 N	Texel